

Čas, kot da me ni strah: čustva v začetkih in koncih treh sodobnih povojnih romanov

DOI: 10.4312/Obdobja.44.287-294

Alja Primožič, Živilska in naravovarstvena šola, Biotehniški izobraževalni center Ljubljana, Ljubljana; alja.primozic@bic-lj.si

Ina Poteko, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana; ina.poteko@ff.uni-lj.si

Povojni romani skozi različne perspektive in pripovedovalce večplastno prikažejo občutja posameznic in posameznikov, ki so ujeti v prelomno zgodovinsko dogajanje. V prispevku analiziramo romane *Da me je strah?* Maruše Krese, *Čas koz Luana Starove* in *Kot da me ni* Slavenke Drakulić, pri čemer se osredotočamo na izražena čustva v njihovih začetkih in koncih. Čustvo, ki najbolj zaznamuje obravnavana besedila, je strah, a ta pogosto zares izbruhne šele po vojni, med vojno ga namreč nadomesti otopelost.

povojni roman, sodobni roman, čustva, začetki, konci

Postwar novels portray the emotions of individuals involved in important historical events through various perspectives and various narrators. This article analyses the novels *Da me je strah?* (Am I Afraid?) by Maruša Krese, *Vremeto na kozite* (The Time of the Goats) by Luan Starova, and *Kao da me nema* (As If I Am Not There) by Slavenka Drakulić, focusing on the emotions expressed at the beginning and end of these narratives. The most pronounced emotion is fear, which, however, commonly only fully emerges after the war because it is often replaced by emotional numbness during the war.

postwar novel, contemporary novel, emotions, beginning, ending

Medtem je življenje postalo nekaj drugega, neprepoznavnega. Ali nemara nepredstavljivega.

Niti sama ne ve, kako bi to poimenovala, čeravno že obstaja popolnoma natančen izraz: vojna. Ampak vojna je zanjo le obči imenovalec, samostalni, ki povezuje številne posamične usode. Vojna, to je vsak posameznik, tisto, kar se je pripetilo prav njemu, način, kako se mu je dogajalo, kako mu je spremenilo življenje.

Slavenka Drakulić, *Kot da me ni*

1 Vojni romani

Literatura, ki piše o vojni, je vselej tudi pričevanje o konfliktih, življenju in smrti, strahu in pogumu. Evropska in svetovna književnost sta od samega začetka prežeti z vojno in bojevanjem (Žunkovič 2022: 1), vojni roman pa svojo priljubljenost dolguje predvsem univerzalnosti tematike. Večinoma je posvečen kaosu vojne kataklizme, ne glede na to, ali gre za urbano ali ruralno okolje, pa je to roman, v katerem na dan prihajajo

Alojzija Zupan Sosič (ur.): *Čustva in slovenska književnost*.
Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2025 (zbirka Obdobja, 44)
ISSN: 1408-211X, e-ISSN: 2784-7152
ISBN 978-961-297-712-2, 978-961-297-709-2 (PDF)

najbolj zavrti nagoni in notranji premiki človeškega bitja in človeštva (Ivanović 1978: 976–977).

Vojni roman lahko obravnavamo kot eno od zvrsti arhetipskega romana književnega žanra, ki ima že vnaprej ustvarjen prapoložaj dogajanja (Ivanović 1978: 976), vendar pa je treba poudariti tudi, da je za sodobne romane značilen žanrski sinkretizem (Zupan Sosič 2003). Na sinkretično bistvo romana kot umetniške oblike opozarja tudi Ivanović (1978: 976–977), roman namreč lahko zelo spretno asimilira novosti iz drugih literarnih zvrsti in žanrov, da o »čistem romanu z vojno tematiko« sploh ne moremo govoriti.

Literarna veda vojno poskuša razumeti kot temo literarnih del s pomočjo literarno-zgodovinskih analiz, pripovednoteoretičnih analiz in kulturoloških interpretacij. V okviru prvih išče značilnosti literarnega vojnega diskurza in njegove zveze ter razlike z drugimi diskurzi o vojni, prek pripovednoteoretičnih analiz prepozna značilnosti literarnih reprezentacij bojevanja in vojn, s kulturološko interpretacijo pa preučuje značilnosti kulturnega konteksta literarnih orisov vojne. Žunkoviču (2022) se zdi z vseh treh vidikov najpomembnejša značilnost literature z vojno tematiko njena izkustvena dimenzija. V isti meri kot vojna sta v svetovni književnosti tematizirana dvom o njenem smislu in dvom o smotrnosti ubijanja. S tega gledišča je literatura o vojni pogosto obenem tudi protivojna literatura.

V literaturi gre več kot le za dejstva: za ubesedenje osebnih izkušenj posameznikov in posameznikov, ki se bralkam in bralcem zdijo verjetne in prepričljive. Prek branja spoznavamo in doživimo vojno, kakor jo vidi drugi. Zato učinek vojne literature nikdar ni le estetski, temveč tudi družbeni, moralni in psihološki (Žunkovič 2022: 2). Prav zato so se nam povojni romani (z vojno tematiko) zdeli primerni za analiziranje čustev, z njimi so namreč prežeti, prek čustev pa avtorji in avtorice pri bralkah in bralcih med drugim vzbujajo empatijo.

2 Čustva v treh povojnih romanih

Za analizo smo izbrali tri romane: *Da me je strah?* Maruše Krese, *Čas koz Luana* Starove in *Kot da me ni* Slavenke Drakulić. Ker bi bila podrobna analiza preobsežna za tak članek, smo se osredotočili predvsem na analizo čustev (pri tem smo se oprli na Ekmanovo (1993) opredelitev temeljnih čustev) v močnih položajih besedila, in sicer naslovih, epigrafih ter začetkih in koncih pripovedi. Močni položaji so besedilna mesta, ki so smiselna in stilistična vozlišča, zaradi svojega položaja zelo pomembna za razumevanje celotnega besedila (Zupan Sosič 2017: 138). »Po končanem branju si je težko zapomniti celotno delo, toda vrhunci, dramatični prizori, začetki in konci ostanejo v spominu in odločilno oblikujejo naš občutek o romanu kot celoti« (Torgovnick v: Rabinowitz 2002: 300).

»Postavitve« besedila na močne položaje ne pomeni le, da bodo nekatere podrobnosti prej ostale v bralkinem oz. bralčevem spominu, ampak to vpliva tudi na koncentracijo in oblikovanje vrednostne lestvice. Pozornost med branjem bo deloma osredotočena na to, kar smo našli na teh pomembnih mestih (Rabinowitz 2002: 300). Zupan Sosič (2017: 138) opozarja tudi na povezanost začetka in konca, v koherentnem literarnem

sistemu besedila začetki namreč vodijo h koncem in konci določajo, kako naj razumemo začetke.

2.1 Maruša Krese: *Da me je strah?*

Roman Maruše Krese *Da me je strah* (2012) je izpoved dveh generacij. Razdeljen je na štiri dele, ki jih označujejo štiri letnice; dve zgodovinsko pomembni (1941 in 1968) in dva osebna mejnika (1952 in 2012) (Zupan Sosič 2014: 26). V prvem delu so prikazana prva leta druge svetovne vojne skozi oči mladega partizanskega para, ki se izmenjujeta kot glas prvoosebnega pripovedovalca, v ostalih razdelkih pa glas pripovedovalke prevzame njuna hči. Roman je napisan v brezčasnem sedanjiku, zato se zdi, da se dogaja neposredno pred očmi bralk in bralcev, ki jih nagovarja prek emocionalnega naboja, neposrednosti in odkritosrčnosti, kar so ene najmočnejših plati tega romana (Kos 2019: 167).

Delo je vsaj deloma avtoričina zgodba in zgodba njenih staršev, vendar je kljub temu tudi fikcijsko, leposlovno delo, v katerem je zgodba univerzalizirana, s čimer se Krese odmakne od popisovanja zgodovine lastne družine ter v njej skonstruira novo, bolj univerzalno resničnost (Hrastelj 2013: 191–193; Kos 2019: 165). Do tega, da naprej prenese zgodbo svojih staršev, ima Krese etično odgovornost, sploh v duhu poskusov nasilnega spreminjanja zgodovinskih resnic, ki smo jim priča v desetletjih po osamosvojitvi (Zupan Sosič 2013: 47). *Njuna hči* se tako z bolečino ob smrti očeta sprašuje: »Njihov svet odhaja. Le kje bodo ti prapori končali?« (Krese 2013: 172) in ob koncu romana pravi:

Ustavim se v temnem gozdu, kjer je bila ustanovljena ena izmed partizanskih brigad. Skala z mahom poraščena in na njej majhna, sramežljiva rdeča zvezda. Drevesa molčijo. Jaz se zlo-
mim v spoštovanju. V spoštovanju do vseh teh ljudi, ki so se nekoč tu zbrali. Boli. Ne vem,
zakaj bi se morala pravzaprav ta rdeča zvezda sramovati (Krese 2013: 182).

V romanu *Da me je strah?* je tako v ospredje postavljena partizanska zgodba, a delo se ne ukvarja s tem, kdo je imel prav; v središču je človek, ki je najbolj resničen in pomembnejši od zgodovinskih dejstev. Človek čuti smrt, žalost, ko ubije sočloveka, pa čeprav je ta nasprotnik (Hrastelj 2013: 196):

Hodim med mrtvimi in štejem. Sami mladi so. Očitno je res, da so začeli Nemci mobilizirati najmlajše. Zgrozilo me je. Prvič, prvič sem začela o Nemcih razmišljati kot o ljudeh. Sami mladi fantje. Moj bog, kako težko nanje čakajo matere doma. Ne morem več. Te smrti, te krvi, te žalosti, ki je tako močna, da ti še tisto malo, kar čutiš, ubije (Krese 2013: 29).

Naslovna misel »Da me je strah?« se ponovi na samem začetku romana in tako bralca ali bralko vrže v dogajanje, v izpoved prvoosebne pripovedovalke:

Da me je strah? Ne. [...] Včasih me je pozimi zeblo. Včasih. Takrat je bilo lepo, takrat, ko sem še čutila, da mi hladen veter piha v obraz in solze tečejo po licih. Solze? Ne smem jokati. Samo jokati ne. Prosim. Potem bom obležala, za vedno obležala. Mraz, sem premražena? Kaj

je to? Samo ne zapri oči, ne zapri. Ne čutim prstov na rokah, na nogah. Ničesar več ne čutim (Krese 2013: 7).

Na začetku torej izpostavlja strah, a ga postavlja v preteklost, neko prejšnje življenje, v katerem je še lahko čutila, pripovedovalka je v vojni namreč otopela. Da preživiš, je lažje ne čutiti, in to je huje od strahu.

Zadnje poglavje, dolgo le dve strani, je postavljeno v leto 2012, kar je tudi avtoričina in pripovedovalkina sedanjost. Pripoved se konča s potjo v Južno Ameriko z ladjo, kamor gre hči s svojo družino:

V Južno Ameriko se peljemo, v očetove sanje. V tisto nedorečeno, nedokončano. Nikoli izpolnjeno. Rekli smo, da bomo iskali sledove starega, prastarega in praprastarega očeta. Vemo, da ne bomo. Z ladjo plujemo stran od tistega zadušljivega, od tistega mračnega, polnega kosti in maščevanja. Zagovarjanja. Opravičevanja (Krese 2013: 184–185).

Roman se zaključí z željo po svobodi, ki jo predstavlja morje kot simbol hrepenjenja, spremembe in pomiritve. Konec pripovedi tako odpira novo upanje, a optimistično razpoloženje je obarvano z žalostjo, ki je rezultat nenehnega nihanja med strahom in upanjem (Zupan Sosič 2014: 29–30). Zadnje besede v romanu izreče pripovedovalkina sestra: »‘Mogoče pa bi le šli do Patagonije. Baje je tam pokopališče, kjer so skoraj sami slovenski grobovi,’ pravi« (Krese 2013: 185).

Z začetkom in koncem tako lahko čutimo razvojni vsebinski lok romana, ta se namreč začne z vojnim dogajanjem, razvije v pripoved soočenja s posledicami vojne neposredno po njej, konča pa s sedanjostjo, v kateri so posledice vojne in spomin na prednike še vedno občutni pri potomkah in potomcih.

2.2 Luan Starova: *Čas koz*

Roman *Čas koz* (*Vremeto na kozite*, 1993; prevedel Aleš Mustar, 2019) je delo makedonskega pisatelja albanskega rodu Luana Starove, ki se je rodil med vojno (1941), zaznamoval pa ga je povojni čas v Makedoniji, predvsem kratko obdobje neposredno po vojni, ko je oblast želela državo postaviti na noge, tako da bi kmete, med njimi tudi kozarje, prisilno spreobrnila v delavski razred. Roman je tudi avtobiografski, v njem pa se Starova dotika identitete, zgodovinskega spomina in vloge malega človeka v svetu (Dimkovska 2019: 149).

Avtor se časa neposredno po vojni spominja z razdalje 45 let, zato je dovolj časovno oddaljen, da o tem lahko piše objektivno (Dimkovska 2019: 154–157), še v večji meri kot Krese pa je želel predati univerzalno sporočilo, zato je le redko poimenoval konkretne osebe pa tudi mesta. Liki so predstavljeni abstraktno, kot funkcije, njihova osebna miselnost pa sploh ni pomembna (Đurić 2018: 21–22). Tudi pri njem je mogoče najti etično odgovornost do tega, da skozi literaturo prenese zgodbo svoje družine in okolice; s tem ko jo posploši, preda pomembno sporočilo, da se tistim, ki so tovrstno povojno dogajanje do- in preživeli, to ne bi smelo zgoditi, zanamcem pa sporoča, da se tudi več ne sme (Dimkovska 2019: 157–159).

V *Času koz* ves čas čutimo kolektivno doživljanje, v kar nas skozi otroško perspektivo usmerja prvoosebni pripovedovalec, ki pretežno piše v prvi osebi množine. Otroci so del istih okoliščin, sprememb, ki jih opazujejo in začutijo, ne pa tudi racionalno razumejo (Durić 2018: 18–19):

Smrt temu, smrt onemu. Pomena omenjenih parol nismo razumeli. Smo pa opažali, da jih je vse več. Trgovine so se praznile, zapirali so privatnike in cene so rastle. Zato smo se otroci novih parol bali. Najbolj smo se bali, da bomo nekega dne zagledali parolo: Smrt kozam! (Starova 2019: 60)

Prevladujoče čustvo v romanu je sicer strah, ki se s staršev prenese na otroke in celo na koze (Dimkovska 2019: 151–152), a začetek in konec pripovedi bolj zaznamujejo druga čustva. Uvodoma občutimo nekakšno očaranost, ko je govora o trdnjavi Kale:

Takoj ko smo se naselili ob reki, je trdnjava Kale zaslužnija naše poglede in se naselila v naših dušah. S kamnitega obrežja smo opazovali ostanke zadnje vojne na njej, stare topove, iz katerih so streljali salve ob velikih praznikih, prvem maju, dnevu zmage, dnevu armade, dnevu republike (Starova 2019: 5).

Trdnjava Kale je najpomembnejši dogajalni prostor v romanu, med drugim so s trdnjave otroci prvič zagledali koze, z njo pa se pripoved tudi konča, v njej namreč koze (skupaj s kozarjem Čango) tudi poginejo. Roman se v epilogu zaključuje z besedami:

Oče je na dnu zavesti opustil tudi zadnjo domnevo, da je Čanga s kozami našel podzemni izhod iz trdnjave do tega vodnjaka. Na koncu je nehal misliti tudi na vodnjak, na pozabljeno grobnico minljivosti. Tu se je za očeta končala skrivnost o Čangu in njegovih kozah. Za mamo je to bilo srečna vrnitev očeta od knjig v življenje, za nas otroke pa konec najlepšega časa na svetu, časa koz ... (Starova 2019: 144–145).

Čanga na koncu pripovedi izbere svobodo: raje se uniči sam, kot da bi to dovolil oblasti (Dimkovska 2019: 153–154). Naslovni *čas koz* se pojavi čisto na koncu romana, v ospredju pa je žalost, ki jo občutijo otroci, saj se je končalo nekaj lepega.

2.3 Slavenka Drakulić: *Kot da me ni*

Roman Slavenke Drakulić *Kot da me ni* (*Kao da me nema*, 1999; prevedla Sonja Polanc, 2002) prikazuje nedojemljive zločine proti človeštvu, posilstva, nacionalno in versko sovraštvo ter neizbrisne posledice vojne (Mrak 2022: 131). Tretjeosebni pripovedovalec spremlja izkušnjo in grozote vojne, kot jo in jih je doživel brezimni lik S. Razdelki so naslovljeni s kraji (Stockholm, Bosna, Zagreb) in datumi (od maja 1992 do noči s 27. na 28. marec 1993) kot nekakšni dnevniški zapisi. Pripoved niha med spomini in sedanostjo, retrospektivo in zdajšnjim dogajanjem.

Vzdušje in občutja v romanu napovedujejo trije epigrafi. V delu prvega najdemo tudi misel, podobno naslovu romana: »vseprek se pogovarjajo o drugih rečeh, kot da me ne bi bilo« (Levi v: Drakulić 2002: 5), ki jo avtorica še potencira v trdilni stavek. Podobno občutje je tudi v drugem epigrafu, tretji pa že pred samim začetkom kaže na

konec in razplet pripovedi: »Človek obstaja le zato, ker zmore pozabiti« (Šalamov v: Drakulić 2002: 5).

Prvo in zadnje poglavje sta umeščena v Stockholm, Karolinsko bolnišnico, v porodnišnico (27. marec 1993 in naslednja noč). S. rodi otroka, spočetega s posilstvom. Odloči se, da ga ne bo obdržala, in ob tem čuti olajšanje, hkrati pa tudi, da je osvobojena grozot, ki so se ji zgodile med vojno. A pri tem ne gre za veselje nad svojim novim življenjem, temveč za konec preteklega trpljenja:

Otrok leži nag v svoji postelji. [...] Ko ga opazuje takole s strani, se ji zdi, kot bi bil mrtev, in S. naglo umakne pogled.

To naj bi bil njen sin. Rodila ga je popoldne v Karolinski bolnišnici v Stockholmu. A zanjo je brezimno malo bitje, ki je po devetih mesecih prišlo iz nje. Nič več ju ne povezuje. Kakor hitro pomisli na to, začuti olajšanje. Svobodna je. S tem otrokom se je iz njenega telesa iztekla vsa preteklost. Dozdeva se ji, da je tako breztežna, da bi lahko nemudoma vstala in odšla. (Drakulić 2002: 7)

V zadnjem poglavju, v noči po rojstvu sina, S. skuša zaspiti, ko opazi, da je sin odkrit. Pokrije ga in se ga s tem prvič dotakne. Roman se zaključí s podobo S., ki doji sina in joče. Na podlagi tiste noči lahko sklepamo, da se je odločila, da otroka obdrži:

Dogaja se proti jutru. Mali je vznemirjen, začel je jokati. Najprej potihem, nato vse glasneje. S. se zboji, da bo njegov jok prebudil Maj in Britt. Dvigne ga iz postelje in vzame v naročje, da bi ga pomirila. Mali še naprej joka. S. si odpne spalno srajco. Mleko kaplja. Zarine bradavico fantičku v usta. Mali lačno sesa. S. čuti, kako se njegovo telesce popolnoma sprošča. Čvrsto ga privije obse, ko ji solze polzijo po obrazu, po vratu, po prsih. (Drakulić 2002: 204)

Začetek in konec romana sta neposredno povezana. Prikazujeta pretresljivo čustveno preobrazbo S., ki se iz ženske, ki ne želi obdržati otroka, saj je zanjo boleč spomin na preteklost, preobrazi v mamo, ki se kljub grozovitim okoliščinam odloči sprejeti svojega otroka.

3 Epilog

Čustvo, ki najbolj zaznamuje obravnavane romane, je strah: »Te prestrašene oči. Ti preseči pogledi. Ljudje, ki ne razumejo ničesar več. Samo strah še poznajo« (Krese 2013: 55). Ta je izrazito prisoten tudi v *Času koz*; strah zaradi bližine vojne zamenja strah, ki ga po obrokih, kot zapiše avtor, servira politični aparat: »Kot pred vojno se ljudje niso otresli strahu. Ko se še vedno ni dobro polegel strah zaradi končane vojne, žrtev, taborišč, deportacij, je nova resničnost postal strah pred vojno proti kozam« (Starova 2019: 94).

A kar se zdi paradokсно in nepričakovano, je, kot ugotavlja tudi Geršak (2013: 330), da pravi strah pride šele po vojni, med vojno so osebe namreč že tako otopele, da strahu, predvsem za svoje življenje, sploh ne čutijo več. V romanu *Da me je strah?* tako ona med vojno ugotavlja, da postaja vedno bolj brezčutna, v vojni je namreč lažje ne čutiti,

da lahko preživiš. V romanu *Kot da me ni* pa že citat pred začetkom pripovedi napove, da »človek obstaja le, ker zmore pozabiti«.

A življenje po vojni skoraj zahteva nova rojstva, četudi v izmučenem telesu, da se življenje lahko obnovi. Tako je *ona* v *Da me je strah?* po vojni preveč izčrpana za mamo in rodi mrtve dvojčke (Zupan Sosič 2013). S. se vendarle odloči, da bo otroka obdržala, s čimer je vsaj implicirano, da je tudi po najhujših grozotah mogoče (ali celo treba) začeti znova, pomembnost mater pa je poudarjena tudi v *Času koz*: »Naš družinski kalendar so sestavljale smrti in rojstva. Vse je bilo prekleto pomešano. Pogoste smrti svojih otrok je mama zapolnjevala z novimi rojstvi. Tako je ohranjala družinsko življenje, v teh časih lakote je bila ona najbolj izžeta« (Starova 2019: 31).

Močni položaji v besedilu usmerjajo pozornost bralk in bralcev, kar vpliva tudi na čustveno doživljanje izbranih romanov, v vseh treh obravnavanih romanih pa so naslov, začetek in konec povezani. Vsem trem romanom je skupna nekakšna pomiritev s preteklostjo. Krese in Drakulić na začetku romana bralce in bralke nemudoma potopita v svet vojne in njenih posledic, konec pa ne ponuja dokončne pomiritve, temveč čustveni premik od otopelosti k sprejetju, nadaljevanju življenja onkraj bremen preteklosti. Starova roman ciklično zaokroži s prostorom, trdnjavo Kale, otroci pa otožno sprejmejo konec najlepšega časa, časa koz.

Povojni romani torej tudi prek čustev, ki jih doživljajo liki v literarnih delih, v bralcih in bralkah vzbujajo empatijo in ohranjajo zgodovinski spomin. Kot na koncu romana zapiše Drakulić (2002: 204): »Rablji potrebujejo pozabljenje, toda žrtve jim ga ne smejo dopustiti.«

Viri in literatura

- DIMKOVSKA, Lidija, 2019: V iskanju izgubljenega časa koz. Luan Starova: *Čas koz*. Ljubljana: Cankarjeva založba. 147–160.
- DRAKULIĆ, Slavenka, 2002: *Kot da me ni*. Prevedla Sonja Polanc. Ljubljana: Aleph.
- DURIĆ, Dejan, 2018: O kozah in ljudeh: pomnjenje komunizma v Času koz Luana Starove. *Slavistična revija* LXVI/1. 15–32.
- EKMAN, Paul, 1993: Facial Expression and Emotion. *American Psychologist* XLVIII/4. 384–392.
- GERŠAK, Ana, 2013: Maruša Krese: Da me je strah? *Sodobnost* LXXVII/3. 330–332.
- HRASTELJ, Stanka, 2013: Partizanski prapori in Antigona. Maruša Krese: *Da me je strah?* Novo mesto: Goga. 188–201.
- IVANOVIĆ, Radomir, 1978: Značilnosti romana z vojno tematiko. *Sodobnost* XXVI/10. 975–982.
- KOS, Matevž, 2019: Druga svetovna vojna in dileme sodobnega slovenskega romana. *Leta nevarnega življenja: pet fragmentov o slovenski literaturi in drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Slovenska matica.
- KRESE, Maruša, 2013: *Da me je strah?* Novo mesto: Goga.
- MRAK, Anja, 2022: Kako poučevati nepredstavljivo: vojni roman Slavenke Drakulić *Kot da me ni* pri pouku književnosti. *Primerjalna književnost* XLV/2. 131–143.
- RABINOWITZ, Peter, 2002: Reading Beginnings and Endings. Brian Richardson (ur.): *Narrative Dynamics. Essays on Time, Plot, Closure, and Frames*. The Ohio State University Press. 300–312.
- STAROVA, Luan, 2019: *Čas koz*. Prevedel Aleš Mustar. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2003: Žanrski sinkretizem sodobnega slovenskega romana. *Slavistična revija* LI/posebna št. 251–261.

- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2013: Etika partizanov v sodobnem slovenskem romanu. Aleksander Bjelčevič (ur.): *Etika v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. 49. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 46–53.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2014: Partizanska zgodba v sodobnem slovenskem romanu. *Jezik in slovstvo* LIX/1. 22–42.
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2017: *Teorija pripovedi*. Maribor: Litera.
- ŽUNKOVIČ, Igor, 2022: Literatura in vojna (predgovor). *Primerjalna književnost* XLV/2. 1–5.